

OLOV SVEDELID

Kejsar brevet

OLOV SVEDELID

Kejsarbrevet

 SAGA
EGMONT

Olov Svedelid

Kejsar brevet

SAGA Egmont

Kejsarbrevet

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1979, 2020 Olov Svedelid och SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726411874

1. E-boksutgåva, 2020

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

Första kapitlet

Utanför Söderport steg Gabriel av hästen och band den vid en av stolparna till det fem aln höga tullstaketet. Ovanför porten låg döds skallarna i små järnburar på stänger och grinade med sina evigt stelnade läpplösa munnar.

Från början hade de uppspetsade huvudena haft kött och blod, men hud och brosk hade multnat och kvar fanns bara kranierna. För att hindra anförvanter att ta ner dem hade de placerats i burarna, de skulle tjäna som varnagel för tänkbara missdådare och förrädare.

Vem var egentligen vem? Vilken grinande skulle tillhörde Anders Lorichs, Johan III:s tjänare, som påståtts vara landsförrädare? Och vilken av skallarna tillhörde den finländske adelsmannen Hans Hansson från Monnikala som i döden äntligen fått ro efter svår tortyr?

Det gamla riksrådet Hogenskild Bielkes kranium var borttaget efter årslånga vädjanden från den halshuggnes släkt. Hogenskild hade mött döden med lugn, i den fasta förvisningen om att kungen skulle hålla sitt löfte att som nåd låta begrava kropp och huvud i samma vilorum på samma gång, men så fort bödeln gjort sitt arbete spretades det avhuggna huvudet upp på spjut, och löftesbrottet var bara ett i raden av kungens otaliga.

Men där fanns andra skallar från livdömda och Gabriel var den ende som brydde sig om dem, de hade ingått i stadsbilden så länge att ingen fäste sig vid dem.

Vilken av de vitnade skallarna hade tillhört hans far? I döden var alla lika, och några ögonblick övervägde han att fråga tullportsvakten, men dennes slöa och drygdumma

utseende visade att han inte hade besked på annat än det som rörde den direkta tjänsten.

Trafiken var livlig genom porten och de som hade tull att betala bildade en otålig kö framför skrivaren. Den sex år gamla lilla tullen var illa omtyckt, och då och då uppstod våldsamma gräl eftersom tullen utgjorde 1/32 av varuvärdet och tullaren och den som skulle betala hade olika mening om det rätta fiskala värdet.

En bonde från Dalarna hade betalat för sin last av ripor som låg i travar på släpdragan med säckväv över. Hästen var småvuxen och raggig och lydde motvilligt bondens hojtande uppmaningar. Dalkarlens skägg var tovig och flottigt och de små mörka ögonen irrade nervöst in mot staden. Det märktes, att han inte kände sig väl till mods över att komma till Stockholm, det var inte hans domäner, och han torkade oupphörligt händerna mot det gråsvarta förskinnet.

Han hade skäl att vara ängslig för så snart han kom innanför hanken omringades han av den vanliga hopen gatpojkar, som slängde stenar mot hästen och försökte få den i sken och skrek hånfulla gliringar mot mannen från urmarkerna. Bonden slog vilt omkring sig med den vidja han använde som spö, men träffade bara luft.

Gabriel steg upp på hästen igen och skrittade långsamt genom tullporten, och eftersom det var uppenbart att han inte hade något "ätligt, slitligt eller förnötligt" att förtulla försökte ingen hindra honom. Tullporten var gjord av trä och målad i gult, liksom hela staketet runt Stockholm. I den ena av portarna hade tulluppsyningsmannen sin kammare, i den andra logerade några av knektarna ur vaktstyrkan.

Det var tredje veckan i april 1628 och jäsande hett. Den osedvanligt stränga vintern hade

äntligen släppt strupgreppet, och sommaren hade kommit plötsligt och utan övergång av vår. I två veckor nu

hade solen smält snömassorna och jagat fram den första späda grönskan.

I Mälaren fanns ännu kvar några gråvita tunna isflak vid stranden, men de var upplöst porösa och skulle snart förenas med vattnet. Saltsjön var helt isfri och fartygstrafiken var i full gång efter vinterns nödtvungna, långa uppehåll.

Vid Munkbron och utanför Röda Bodarna låg mälarskutorna med inlandsprodukterna, mest hö, och där fanns också tullfolk som tog upp stadens tribut av skepparna.

Fartygen vid Kogghamnen låg tätt tätt, sida vid sida samsades små och stora flytetyg om utrymmet. Kofferdister från tyska nordsjöhamnar eller från Nederländerna varvades med båtar ur den varierande skärgårdsflottan, snäckor och lodjor, skutor och jakter.

Vid de långa klappbryggorna låg lintvätterskorna och trots att vattnet ännu inte var mer än några grader över noll sköljde de sina tygstycken och deras armar var blåknotttrigt frusna. Då och då stegade någon drucken sjöman ut till dem på bryggan och frustade fram fräckheter som vållade eget gapskratt, kvinnorna struntade i det, de hade redan hört allt.

Så fort Gabriel kom in i själva staden slog den vanliga stanken emot honom, förstärkt av hettan, och han rös av obehag. Näsan skulle snart finna sig, Stockholms lukt var ett intet mot Köpenhamns eller Londons, men när man ännu var ovan kändes den vedervärdig.

Innanför tullen trängdes tiggarna och hasade fram mot de kommande med mummelböner och utsträckta hattar. Hålögda barn med svullmagar slogs om eventuella håvor, den som var skygg var dömd till en säker undergång. Så gott som alla var barfota och man kunde se på fötternas

sårsprickor att vintern gått svårt åt dem. Gabriel red förbi utan att ge dem en blick.

Visst var det förbjudet att tiggå på det där okontrollerbara viset, visst gjorde tiggargubben sina rundor för att hämta upp bettlarna och visst riskerade man straff och anstalt, men på sina håll hade svälten varit vardag och man hade strömmat till huvudstaden i hopp om räddning undan hungerdöden. Det gick inte att spärra in alla, och myndigheterna tvingades som alla år att se mellan fingrarna.

De flesta av husen var vitmålade och från torv- eller grästaken sköt vita skorstenar upp. Utanför muren, på malmarna, hade de som bodde där bundit fast korna på taket som sed var när solen kom fram, men inne i själva huvudstaden fanns inte så många kreatur.

Svin förstås, som trivdes och bökade i smutsen på gatorna, och flaxande höns och svartulliga får, men av större djur nästan enbart hästar. På de låga hustaken fanns enligt lag och bestämmelse spannar med vatten som beredskap mot bränder, men Gabriel visste, att så fort mörkret sänkte sig över Stockholm var gatpojkar eller fullt folk där och slog ut spannarna, trots att man riskerade prygel för ofoget.

Gabriel lämnade hästen i ett av hyrstallarna på Köpmangatan och gick i riktning mot Järntorget. Den stora eldsvådan tre år tidigare hade bränt ner hela kvarter från Gråmunkegränd söder ut till Kornhamnstorg och i öster mot Västerlånggatan. Husen var ännu inte återuppbyggda och på åtskilliga tomter fanns de svartbrända byggnadsresterna kvar.

Han balanserade sig fram på plankbitar och risruskor på kullerstengatorna för att försöka undvika att trampa i de värsta samlingarna av orenlighet, men de flesta var inte så grannliga utan traskade rakt fram och stänkte avskräde

omkring sig. En dömd löskekarl var kedjad vid en renhållningskärra, men han låg på rygg i sitt stinklass och snarkade med öppen mun i ett djupt ölrus.

Ovanför värdshuset Tre Kronor vid Järntorget var stora riksvapnet fäst vid husväggen, medan skylten i järnsmide med de tre kronorna och årtalet 1603 sakta vajade i brisen över lilla ingången som vette mot Skeppsbron.

Det var så mörkt i förstugan att Gabriel måste vänta en stund tills ögonen ställt om från skarpt ljus till skumrask. En bred trätrappa ledde till sovrummen, till vänster vittnade sorlet om var utskänkningsen var belägen.

— Jaha?

Värdshusvärden var stor och tjock och den vita lanneskjortan glipade och visade hårig hud. Hans ansikte glänste av svett och han torkade av pannan med baksidan av handen.

— Jag vill ha ett rum.

Värden gned sin köttiga näsa mellan tumme och pekfinger och granskade honom närgånget uppifrån och ner. Gabriel stod stilla och lät sig inte bekomma.

— För hur länge?

— En natt.

— Vad heter han?

— Gabriel Stensson Skotting.

Den andres ögon smalnade och det blev en kort tystnad.

— Skotting? Låter bekant.

— Kanhända. Ge mig ett rum.

— Måste föra in allt i liggaren, se. Lag på det, se. Namn och allt, se. Vad har han för bestyr i Stockholm?

— Jag ska till slottet i morgon. Jag är kallad dit.

Värden nickade utan att verka imponerad.

— Han vet om att det har kommit en extra skatt på tillfällig gästning?

— Jag har hört det.

Den tjocke värden gnagde på underläppen som om han hade svårt att bestämma sig och som det verkade motvilligt grymtade han:

— Han får ta holländarns rum. Det enda jag har till honom, men det blir inte ledigt förrän om fyra timmar, se. Han får komma tillbaka.

Gabriel var trött efter den långa ritten och hade velat vila, men måste finna sig i att vänta. Vårdshusvärden tappade intresset för honom och sa likgiltigt:

— Var det något mer han ville?

— Kan man få spis?

— Han kan få blötgädda eller kokad höna.

I utskänkningsrummet slog sig Gabriel ner vid ett ledigt litet runt bord och lutade sig mot den högryggade raka trästolen. Det fanns få tomma bord, folk av alla slag satt och pokulerade och deras röster var högljudda för att övertrumfa grannen. Öl och vin rann i strömmar och dånande rapar bildade taffelmusik.

Värden var medveten om att män vill se och nojsa med vackra kvinnor då de äter och dricker och hade som alla andra krögare valt ut några smärtlivade rapptungade flickor som serverade. I Stockholm var det ingen brist på flickor som ville tjäna på krog, det var ont om arbete och man hade sin försörjning.

Gabriel beställde kokt höna av den svarthåriga mörkögda flickan och hon log och spelade med blicken mot honom. Han fäste sig inte vid det. Det ingick i hennes arbete att behaga.

— Vad vill du ha att dricka?

— Vad finns det?

Flickan visade ett öppet finger i taget när hon räknade upp sorterna.

— Vi har öl från Hamburg och från Lübeck och från Rostock och från Stettin och från Stralsund och från

Greifswald och från Wismar. Så finns det Kolbergs öl och Bhars öl. Det finns mjöd från Lettland och Kurland och så har vi mumma från Braunschweig. Vill du ha vin kan vi bjuda spanskt. Och så svenskt öl förstås.

Gabriel kände till bestämmelsen, att krögaren bara fick servera ett sorts vin om han sålde annat öl än det svenska.

— Ge mig Rostocköl. En hel kanna.

Flickan stod kvar vid bordet och lät pekfingertoppen löpa utmed hans kindben och hon trutade inbjudande med läpparna mot honom. Med en trött gest förde han undan hennes finger och mumlade:

— Se till att du kommer med ölet. Jag är törstig.

Tre män vid ett bord råkade i häftigt gräl. En av dem tjöt på tyska medan de andra två skrek på svenska. Plötsligt drog tysken värjan men fick en knuff så att han ramlade omkull. Skrattsalvorna gjorde honom ursinnig och han rusade upp med klingan i handen.

— Potswetter!

Innan någon hann hindra honom stack han till med klingan mot en av de två svenskarna i sällskapet. Den stuckne gav till ett smärtrop och pressade handflatan mot såret. Då han såg blodet tränga fram mellan fingrarna började han jämra sig i falsett.

Tysken övermannades och släpades ut av krogbetjeningen. Den sårade fick tröst av kamraten och vacklade ut på gatan för att söka en bårdskärare. Strax efteråt var episoden glömd, den var så vanlig att man inte behövde fästa sig vid den. Skänkpigan ställde ner kruset på Gabriels bord och han tog några djupa klunkar, men de gav ingen vederkvickelse.

Ölet var tunt, vattnigt och grumligt och han gjorde en grimas av avsmak. Så kom den kokta hönan på bordet och han skar en bit och stoppade i munnen och den stod i samklang med ölet. Köttet var segt och trådigt och en

annan av gästerna hade gjort samma erfarenhet och höjde träskålen till allmänt beskådande. Hans berusade röst sluddrade tjockt då han skrek:

— Go'vänner, här kan ni se den enda hönan i Sverige som är gjord av ryssläder!

Värdshusvärden klampade fram under skrattsalvorna och la sin feta hand på den missbelåtnes axel.

— Håll din fultrut!

— Spö skulle du slita för den fågeln!

— Din skälm, jag ska...

De gruffade en stund, men de hårda orden tunnades ut och tynade bort i larmet och den klagande sörplade i sig ytterligare en kanna polskt öl. Den rastlösa oron fick Gabriel att lämna värdshuset för att göra några lovar i stan i väntan på att rummet skulle bli ledigt.

Skutor, som skulle in i Mälaren från Saltsjön, drogs uppströms av besättningsmännen i de kedjor som var inmurade längs strömpassagen, och man hörde på stånket i taktropen att det var ett tungt arbete och då och då avbröts taktmanandet av svordomar då fartyget dunsade in mot stenskoningen. Gabriel gick med händerna på ryggen och andades in den saltmättade sjöluften, den var betydligt angenämare än den som erbjöds mellan husväggarna.

I hamnområdena kilade unga pojkar med överlastade kärror, vindragare bar sina fat på stänger, kvinnor var nere för att försöka komma över något ätbart till billigt pris, lasträknarna markerade varor med krita på sten, katter strök omkring för att nafsas till sig tappade fiskbitar.

Vid Järntorget bodde mest tyskar som sysslade med järn- och kopparaffärer och deras breda bukar och påkostade hus vittnade om att näringen var god.

Nära torget låg stadens järnväg dit järnbärarna kånkade sina fem järnstänger på axeln. Mot huden hade de en stoppad järnslagen skyddslapp, som var fastspänd på den

nakna överkroppen med remmar över bröstet. De unga var ännu kraftfulla och bar sina bördor med stolt hållning och kvinnorna tittade med välbehag på deras starka kroppar men de bärare som var vid de fyrtio krummade redan och deras andetag var väsende.

Vid vågen fanns åtskilliga vagnar, där öl- och vintapparna konkurrerade om bärarnas inkomster. När järnbäraren blivit av med sin börda drack han en halv kanna öl i ett svep och man kunde se på den markerade fradgeranden i skägget att det gick åt många kannor öl under en lång arbetsdag.

Taken på kyrkor och stormannahus glänste av nylagda kopparplåtar och över staden såg han slottet, som låg som en ruvande gammal vitmenad stendrake, och på tornet Kärnan blänkte de tre guld kronorna i solskenet.

Gabriel stannade upp och såg på slottet. Varför hade rikskanslern kallat honom? Varför hade han inte fått yppa något för någon annan? Vad var det för hemlighetsmakeri? Nåja, i morgon skulle han få veta, men han kände olust inför mötet.

I gränderna stod hästar bundna och tuggade på hötappar, som var inkilade mellan stenarna i husen. Från trummorna, som var fastmurade direkt på husen, rann avträdesträcken rätt ner på gatan och bildade stankhögar bland allt det andra avskrädet. Förbannelser och eder ekade mellan gränderna, kvinnor hällde ut smutsvatten ur träspannarna genom fönstren och ibland fick de gående en dusch. De hotade med att driva den slarviga till helvetet, men fick bara ett flatskratt till svar och ett igensmällt fönster.

Utanför en vinkällare satt fyra skotska soldater på ett räcke och ropade otidigheter till de förbipasserande kvinnorna. Man förstod kanske inte orden men innebörden var klar. Borgarna vek skyggt undan i stora lovar, man

kände till skottarnas våldsamma humör och hur löst deras värjor satt.

Från skomakarskrået raglade några dödligt berusade gesäller ut och tog upp mycken plats där de for från vägg till vägg och flinande stötte ihop med förargade fotgängare.

Gabriel tyckte att allt var som han mindes det för fyra år sedan. Då hade han också varit i Stockholm på kortbesök och han hade aldrig längtat tillbaka. Han förstod inte dem som trivdes i huvudstaden. Den var både för liten och för stor, inget var fullgånget, mycket hade stelnat och han tyckte staden liknade en åldrig grälsjuk småsint gubbe.

Innerst inne hade han en känsla av att en stor del av gallan berodde på honom själv, det var länge sedan han varit i balans. Han såg inte skönhet i någonting numera.

Och allt var sig likt i stockholmshjärtat Stortorget. Den vitmålade Storkyrkan klämtade för lik, och folk kilade ut och in i rådhuset i de bestyr som var viktiga i deras liv. Vid stånden stod dannekvinnorna och trugade sina varor till avsalu, men att de bedömts som ärbara nog att stå där var svårt att förstå när man hörde deras mustiga språk.

Till och med den som hängde i handlederna i kåkpålen kunde ha varit den samme som vid förra besöket, med sönderslagen rygg och med anslaget över pålen som berättade om hans brott: stöld andra resan.

Vid sjutiden återvände Gabriel till värdshuset och då var rummet i ordning. Krogpigan slätade till sängen och satte händerna i sidorna, men han körde ut henne och sträckte ut sig på bädden och stirrade upp i det fuktskadade taket.

Var det en komplott mot honom? Hur mycket kände rikskanslern till om hans inställning till kungen? Skulle de hämnas på honom som de hämnats på hans far? Han måste vakta tungan och inte säga ett ord för mycket. Säkert väntade de på rätt tillfälle att gripa honom. Men han tänkte

inte låta sig gripas. Om det blev nödvändigt skulle han utverka tid så att han hann fly.

Å andra sidan... om de velat ha honom till fångkistan hade de väl bort sända knektar med fångkedjor istället för att sända en kallelse i brev. Men med Oxenstierna och kungen visste man aldrig någonting.

Än gick det inte att sova. Utanför var kvällsliv och ropen, skriken och tjuten trängde in i rummet som om han legat direkt på gatan och från skänksalen steg fyllskrålet på tunga vingar mot övervåningen. Enligt bestämmelserna var man tvungen att stänga serveringen klockan åtta, men man tänjde på tidsbandet så mycket man vågade och när de officiella krogarna stängdes fanns mängder av lönnkrogar som mer än gärna sålde öl och vin till de törstiga, eller brännvin till dem som hade råd.

Senare hördes svagt ropen från Brunkeberg, där stadsväktaren vakade hela natten med sikt över staden. Varje timme höjde han sin långa trälur till munnen och ramsan var den samma även om timmen växlade:

*Klockan är nio slagen
Gud bevare staden
Ladugårdslandena
Brunkebergena med
Klockan är nio slagen!*

Gabriel blåste ut tranljuset som stod i en mässingsstake på bordet ovanför sängen. Han sjönk in i en orolig slummer. Plötsligt vaknade han av vilda utrop och han rusade upp till fönstret och spanade ner i mörkret. Två män hade dragit värjorna, båda var mycket berusade och tydligen hade de stött på varandra i mörkret och ingen hade velat gå ur vägen.

Under rosslande hotelser drog de sig neråt hamnen, kanske för att göra upp där, och Gabriel la sig i sängen igen, men han kände sig klarvaken och efter en stund gick han upp och slog eld på tranljuset. Han kunde ju fördriva några nattimmar med att skriva brev till mor.

Han fick fram skrivdonen och började skriva, men fann inte de rätta orden. Kanske han var för trött i alla fall. Just som han skulle blåsa ut ljuset på nytt hörde han tassande steg utanför dörren. Så blev det stilla några ögonblick, som om den som var där ville förvissa sig om att han sov.

Sakta sakta sköts dörren upp.

Andra kapitlet

Gabriel lät ljuset brinna och la sig snabbt ner på rygg i bädden. Han öppnade munnen och andades tungt. Värjgehänget var intill honom och på andra sidan bädden hade han lagt sina kläder. Försiktigt kisade han genom ögonspringorna.

En man tassade in och ställde sig innanför dörren, beredd att löpa om Gabriel skulle vakna till liv. Gabriel låg stilla och mannen kom närmare.

I det fladdrande ljusskenet blev skuggorna väldiga, men det berodde också på att mannen var osedvanligt grovt växt. Han hade säkert passerat de femtio och hans hårtestar, som krokade sig från en annars kal skalle, var järngrå. Hans ansikte var märkt och hanterat, näsan hade bulnader och från munnen gick ett ärr ner mot den kraftiga halsen.

Han stannade ovanför Gabriel och betraktade uppmärksamt den sovande. Gabriel lät några sekunder passera. Så kikade han försiktigt igen. Mannen log belåtet och ögonen smalnade till snikenhet då han upptäckte läderpungen som var fastsatt vid det svarta skärpet. Han tog stegen dit och började göra loss pungen.

Gabriel tog ett språng ur sängen, fick på ett ögonblick fram värjan och cirklade med spetsen mot mannens hals. Mannen gapade och visade svartstungna tandrader.

— Du vill leka tjuvaleken, sa Gabriel och snuddade vid mannens hud med värjspetsen.

— Det var så... herrn... döda mig inte...

— Du vet vad du har förtjänat.

— Herrn... jag har många barn...

— Det ger jag pockern i!

Gabriel visste sina rättigheter, som många uppfattade som skyldigheter. Han hade tagit en tjuv på bar gärning och enligt lag och sedvänja kunde han sticka ner honom utan förbarmande. Mannen begrep hans tankar och började skälva så att hans ben knappt förmådde bära den stora kroppen.

— Jag lovar, herrn, att jag... vad som helst... låt mig inte få stickan i halsen...

Annars kunde han öppna dörren och ropa på undsättning. Man skulle ta mannen och låsa in honom i källaren, för att sedan överlämna honom till rättvisan. Troligen hade mannen ett digert syndaregister tidigare och för honom kunde det inte bli annat än galgen.

Rättvisan!

Gabriel bet ihop tänderna. Den svenska rättvisan gav han inte en mark för! Den ene syndaren var lika usel som den andre. Skillnaden var bara att den förste blev dömd och den andre var domaren.

Sakta sänkte han värjan. Mannens ögon var naglade vid klingspetsen och tungan fladdrade runt läpparna. Gabriel kände kraften rinna ur sig och han greps av den vanliga handlingsförlamningen. Ingenting spelade någon roll egentligen. Han ville inte ha bråk. Han ville inte delta i världens palaver. Han ville stå utanför.

— Försvinn, sa han trött.

— V-va? stammade mannen.

Gabriel gav honom ett lätt slag med värjans flatsida.

— Skynda åstad. Jag vill inte se dig mer.

Det tog en liten stund innan mannen fattade att Gabriel inte tänkte göra sak mot honom. Han gick baklänges mot dörren, klenetroget som om han räknade med att den andre plötsligt skulle ändra sig och rusa på honom med värjan.

Men Gabriel stod med hängande armar och brydde sig inte om honom längre. Mannen fattade tag i dörrvredet och rusade ut och av slamret i trappan att döma måste han ha tagit den i tre skutt.

Gabriel stängde dörren igen. Han la läderpungen under kudden och satte sig i djupa tankar. Om han förlorade pengarna, vad var han då egentligen? En stryker, som tjuven nyss. I Stockholm fanns det säkert ingen som skulle vilja försträcka honom medel om han blev utan. Där hade han inga vänner. Han suckade. Var hade han egentligen några vänner någonstans?

Morgonen var råkall, men så snart solen började glöda blev luften ljummen. Gabriel gick mot slottet över Stortorget. Redan hade det samlats folk vid kåkpålen, för att vänta på det första av dagens offer, och när de fick se profossen komma släpande med en ung kvinna, gav de till ett gillande mummel. Hon var tillräckligt oerfaren för att inte vara avtrubbad, hon skulle skrika ordentligt under risbastonaden och det skulle bli god underhållning.

Runt slottet gick en hög befästningsmur, teglad, och med gräs och jord ovanpå. Han passerade den runda postejen Södra Rundan och gick långsamt utmed den västra längan.

Utanför vallen fanns massor av små trästugor med gräs- eller nävertak och ovanpå själva murvallen fanns också stugor och skjul och bodar. Det var förrådsutrymmen eller bostäder för det lägsta tjänstefolket.

Kvinnor kånkade på korgar med tvätt till bykstugan, källardrängarna bar flaskor och damejeanner till bryggeriet, trädgårdsmästarbarnen hjälpte sin far att tukta buskarna.

Över portalen var årtalet 1548 inhugget och i dess öppning stod knektar och vilade på lansarna. Den äldre man som stod bredbent och med händerna på ryggen mitt i

portalöppningen var slottsvaktmästaren och hans högdragna ansikte antydde vikten av hans höga ämbete. Runt halsen bar han en tung metallkedja, och mot räcket över vallgraven stod en förgylld trästav.

— Vad befalls? frågade han strävt.

Utanför porten stod en hop människor som hoppades få se kungen, och de steg motvilligt åt sidan då Gabriel banade väg mellan dem.

— Jag är kallad till konungen och rikskanslern.

— Känner ni vägen?

— Nej.

Med en avmätt rörelse manade vaktmästaren fram en pojke som snubblade i sin iver att vara till lags.

— Visa herrn vägen till Rikssalen.

De gick över torrgraven på en träbro, där för inte så länge sedan varit en vindbrygga, och passerade ytterligare en portal med två rikt dekorerade torn.

— Jag har sett kungen i dag! sa pojken andlöst.

— Jaha.

— Har ers värdighet sett honom?

— Nej.

— Jag har tjänat här en vecka bara och i dag var första gången. Far är snickare på slottet. Det är hans förtjänst att jag är här.

— Hur gammal är du?

— Elva, ers värdighet.

De kom ut på stora borggården. Eftersom både kungen och rikskanslern för en gångs skull var hemma i Sverige samtidigt hade många samlats för att besöka dem, och på gården fanns hästar och karosser och män, som gick och spatserade och väntade på att bli uppkallade, knektar gjorde vaksamma rundor och vid en djup nisch stod en grupp unga män i eleganta kläder och skrattade.

— Den här vägen, ers värdighet.

Pojken gick ivrigt före mot den mäktiga dubbeltrappan på gårdens södra sida. Över den var en rödmålad baldakin och trappstegen var av vit marmor. Trappan ledde in i ett trapphus och där blev stegen vindlande tills man kom ut på lilla borggården.

Den var en sluten enhet med mäktiga längor i en fyrkant. I nordvästra hörnet reste sig borgens kärna, tornet Tre Kronor, och hela gården låg omkring tio meter över stora borggårdens nivå. Pojken vinkade.

— Vi ska in här. Högst upp är Rikssalen. Den här längan kallas för Adelshuset.

— Adelshuset? Då passar jag nog inte in.

— Vad sa ers värdighet?

— Ingenting.

Deras steg ekade i stentrapporna. Folk kom och gick, tjänstepojkar kilade på kvicka ben uppåt med fyllda vinflaskor och sprang tillbaka med de tomma, unga flickor bar stora fat med frukter och gamla gummor stretade med korgar och kvastar.

— En trappa till, ers värdighet, så är vi uppe.

I den väldiga rikssalen fanns många små grupper av män som konfererade med varandra. Åtskilliga var militärer som ville ha instruktioner för sin verksamhet på svensk och främmande mark. Gabriel ställde sig vid kortväggen och blickade buttert ut över salen.

— Ska jag säga till att ers värdighet är här?

— Säg att Gabriel Stensson Skotting har kommit.

Pojken pilade iväg. På väggarna var hyenden och tunga mattor uppsatta för att man skulle försöka bevara lite värme i den stora stenborgen, men det kändes ändå rått och kyligt.

Det var inte svårt att se vem som var kung Gustav II Adolf. Det var runt honom man cirklade och han stod med korslagda armar och talade med folk i närheten. Vid hans

ena sida stod hovkonterfejaren och engelsmannen Lawrence Boy och skissade kungens drag på ett papper. Vid hans andra sida och med ryggen mot Gabriel, stod den man som han förmodade var rikskanslern Axel Oxenstierna. Det var till honom som pojken skyndade.

Rikskanslern böjde sig ner för att höra vad pojken sa och då han fått upplysningen vände han sig om och såg forskande mot Gabriel. Han nickade och Gabriel nickade svagt tillbaka, men det buttra kring munnen fördjupades. Oxenstierna tog kungen lätt i axeln och mumlade något. Kungen ursäktade sig för dem han talade med och tillsammans med rikskanslern marscherade han taktfast över golvet.

Han var betydligt kortare än vad Gabriel föreställt sig. Han var fyllig och rocken spände över magen. Den stickade kragen gick ner mot axlarna och bröstet, värjgehänget var guldbeslaget och han bar de uppvikta läderstövlar med höga klackar som nu var högsta mode i Europa.

Det korta pipskägget och de uppåtvridna mustascherna var rödblonda, näsan sköt kraftigt fram i det rundovalta ansiktet och ögonen var kupade och blicken stirrande. Då och då kisade han till och det var uppenbart att han var lätt närsynt.

- Du är alltså Gabriel, herr Sten Persson Skottings son?
- Ja, ers majestät.

Kungen sträckte fram handen till hälsning. Handslaget var förvånansvärt slappt och några av fingrarna var styva. Gabriel drog sig till minnes att kungen hade fått en muskötkula i höger axel vid Dirschau under föregående års fälttåg och att kulan inte gick att avlägsna. Efter skottet kunde kungen inte längre bära harnesk.

Rikskanslern var huvudet högre än kungen. Han var som alltid klädd i svart sammet och det enda som bröt var en vit krage runt halsen. Han hade ett milt, men ändå

uppfordrande ljust ansikte och hår och skägg var mjukt böljande.

— Är du den karln att tukta fienden? frågade kungen.

— Jag känner inte Ers Majestäts alla fiender, svarade Gabriel tonlöst.

Kungen drog samman ögonbrynen och huden färgades röd. Oxenstierna la lugnande sin hand på kungens axel för att förhindra ett av de vanliga koleriska utbrotten.

— Han har rätt, Ers Majestät. Han vet inte den fiende som vi vill han ska sätta nageln på.

— Spyflugorna från Polen! sa kungen häftigt. Där har han fiender att dra vid öronen så att håret ryker. Oxenstierna får explicera vad vi väntar av dig. Fyller du kravet så fyller jag löftet. Alles gut?

Gabriel bugade kort till svar. Kungen talade bättre tyska än svenska. Rikskanslern talade bättre latin än svenska. Men med honom talade de enbart svenska. De trodde förstås att han, en ofrälse, inte kunde något tungomål utöver det egna språket. Gabriel gjorde en grimas som inte undgick rikskanslern.

— Om ers majestät vill, så kan jag explicera för herr Gabriel redan nu vad vi domanderar av honom.

— Sehr gut!

Han slog Gabriel på axeln och upprepade:

— Mitt löfte fyller jag!

Han tvärvände på klacken och återgick till de män han förut talat med.

— Herr Gabriel, låt oss gå till kansliet. Där lär vi nog få vara i fred.

De började gå ner för trappan och Oxenstierna utbrast:

— Håll era steg, herr Gabriel. Jag är inte så rask.

Rikskanslern var inte mer än fyrtiofem år, elva år äldre än kungen, men redan värkbruten och han rörde sig långsamt och otympligt. Han fick sätta ner ena foten i taget

för trappstegen, men han tycktes ta det som en naturlig sak och det lugna ansiktet förändrade inte uttryck.

De gick inte ner på stora borggården från trapphuset utan kom ut i en öppen arkad som kallades trumpetargången och som ledde bort mot Smedjegården. Oxenstierna stannade och lutade sig mot träbalustraden och stirrade ut över Norrström som skymtade bakom norra längan.

— Det är vackert i Stockholm, mumlade han. Man tänker inte på det när man är här, men när man sitter nere i Preussen...

Han nickade mot östra sidan.

— Där ska vi ha ordentliga kanslilokaler. Vårt land ska få en annan ordning. Det har gått alldeles för löst till.

De fortsatte. Gabriel la märke till att stora gården sluttade starkt mot norr. Nere i nordöstra hörnet fanns en slätstenad nerfart mot yttre vallen, avrinningen för allt regnvatten, och vid dess mynning var två obelisker resta.

I en av längorna vid Smedjegården var kanslirummen belägna, och Oxenstierna stultade upp för de trapporna. Med en handrörelse bad han Gabriel sitta ner på andra sidan ett stort arbetsbord av ek.

— Ni vill ha lite vin?

— Tack.

Rikskanslern tog fram en bukig grön flaska och hällde upp vin i två remmare. Han lutade sig bakåt i den högkarmade stolen, läppjade på vinet och blundade.

— Ett av skälen att leva är gott vin, sa han.

Gabriel visste inte, om kanslern spelade en roll för honom eller om han var sig själv. Han var på sin vakt. Han kände till Oxenstiernas otroliga förmåga att väcka vänskap.

— Vad är det ni vill mig? frågade han rakt på sak.

Oxenstierna log svagt och höjde remmaren och såg på ljuset, som bröt igenom glaset.

— Har ni träffat Jakob Robertsson?

— Nej. Vem är det?

— Han var tidigare livmedikus hos Hans Majestät.

Kommer från Skottland. Må vara att han kan sina saker. I Elbing fick jag brev från honom med recept för mina podager. Det jag skulle ta invärtes har jag prövat. Det har en ond smak, men kan fördras, om det botar. Det yttre ska jag prova nu i dagarna.

Han drack några klunkar vin till.

— Robertsson anbefaller ett omslag av antingen Foenum Graecum, hackat i ättika, eller av bolmörtens söndermalda blad. Han påstår att det bör repellera kraftigt i den blinda gyllenåldern och att det ska duga att lindra värken.

Kanslern erbjöd Gabriel mer vin och hällde upp mer till sig själv.

— Jaså, sa Gabriel.

Han undrade varför Oxenstierna berättade det här för honom. Han var egentligen inte alls intresserad av rikskanslerns krämpor.

— Vidare menar Robertsson att det är tjänligt att resolvera dom elaka vätskorna med gammal ost, upplöst till en salva medelst sådant vatten vari man kokat skinka. För att inte få igen podagerna sedan ska jag ha kroppsdelarna i bad av Melilotus, Chamomilla eller dylikt, jämte adstringerande dekokter, eller ock genom Emplastrum Diachylon med lite vin, eller också medelst utvärtes brukat saltsjövatten.

Det blev tyst en liten stund.

— Det menar medikus Robertsson, fortsatte Oxenstierna.

Gabriel svarade inte. Rikskanslern satte ner remmaren på bordet och lutade sig framåt. Hans milda blick fästes vid Gabriel.

— Vad säger ni, herr Gabriel? Tror ni att det kan göra sådan nytta att jag blir av med mina podager?

— Det kan jag inte säga.

— Ni är en klok karl, har jag låtit mig förspörjas. Jag vill gärna höra er mening.

Motvilligt kände Gabriel, hur han drogs in i Oxenstiernas trollkrets. Genom att tala om något så trivialt som podager skapade han en förtrolig stämning. Han bad om ett råd som från en bekymrad vän och det var omöjligt att inte svara i samma anda.

— Det kan inte skada att försöka, sa han.

Oxenstierna nickade.

— Så är också min mening. Jag har försökt finna lindring på många håll, men värken sitter i lederna som om den vore murad där. Ni har nog rätt herr Gabriel, jag ska försöka mig på Robertssons kur.

Han log så soligt som om det var Gabriel som kommit med alla kloka medicinska råd. Gabriel kunde inte hålla tillbaka ett litet svarsleende. Han, som avskydde Oxenstierna!

— Herr Gabriel, ni känner naturligtvis till läget för Sverige. Jag ska inte orda för mycket om det. Denna vecka reser jag tillbaka till Elbing. Jag är ju generalguvernör för Preussen och i maj återvänder också Hans Majestät för att ta befälet över styrkorna där. I år ska vår herr konung slutgiltigt göra upp med polackerna.

Han väntade inte på Gabriels instämmande, som kanske inte skulle komma så snabbt, utan fortsatte:

— Sedan kommer kriget mot den katolska ligan med kejsar Ferdinand i spetsen. Vi kommer inte undan det kriget. Vår herr konung anser det vara en helig plikt att försvara vår protestantiska sak.

Han knäppte händerna och mumlade:

— Det blir ett väldigt krig och det kommer att kosta vårt land stora ansträngningar. Vi har Gud på vår sida och vår sak är rättvis.

— Riksdagen har väl ännu inte godkänt kriget? invände Gabriel.

Rikskanslern skrattade lågt och skakade de magra axlarna.

— Hans Majestät har sina vägar att styra riksdagen. Det han vill, det blir. Och han vill kämpa för oss protestanter.

Rösten sjönk till en konspiratorisk viskning.

— Detta är oss emellan, herr Gabriel. Statens hemligheter!

Åter detta nät av förtrolighet som klibbade sig fast vid honom.

— Vad har detta att göra med min person? upprepade han sin tidigare fråga.

— Vårt land är fullt av förrädare. Det finns många som i sitt privata rum hyllar kung Sigismund i Polen och vill att han ska komma och ta tillbaka makten. Sigismund och kejsar Ferdinand kommer att gå hand i hand för att försöka krossa Sverige, och man kommer att vädja om de svenska förrädarnas stöd. Ni minns vad som hände för två år sedan i Småland?

— Jag var inte i Sverige då.

— Nej visst. Sant. En ättling till den räven Nils Dacke bodde i Möre och bara för släktskapets skull menade han sig ha folkets öra. Den lasen! Jon Sinn var hans namn, han fick viskning från Sigismund om hjälp och han startade ett uppror och lyckades vilseföra hundratals bönder.

— Det slogs väl ner i blod? svarade Gabriel och Oxenstierna hörde ironin.

— Pack ska behandlas som pack. Menar ni att man har rätt att vara uppstudsigt mot sin konung?

Detta var farliga marker och Gabriel skakade på huvudet.

— Vi måste vakta ogräset där det kryper fram så att vi kan rycka upp det med roten när det blir synligt. Sverige är

en fuktig mylla och just nu kan vad som helst växa. Förstår ni?

— Nej. Jag förstår inte.

Rikskanslerns leende var oföränderligt mildt.

— Åjo. Det gör ni allt. Men låt mig explicera. På slott och gårdar och säterier sitter höga herrar och ruvar på sur hämnd. Om de får tecken från det polska nötet eller från det tyska fäet att de kan komma i gunst, så ger de upp vårt land som ingenting. Krutet kan ta fyr överallt.

— Fortfarande vet jag inte vad .. .

— Nu är det fara å färde.

Rikskanslern höjde handen som för att slippa frågor på en stund.

— En utsänd från Sigismund drar nu land och rike runt och uppviglar folk. Han har brev med sig som är undertecknat av kejsar Ferdinands handsekreterare Johan Steichel. Det har kejsarens sigill. Vad vi har kunnat utröna är texten inspirerad av kejsaren själv i maskopi med Sigismund i Polen.

— Hur vet ni det här?

Rikskanslern slog ut med händerna och höjde ögonbrynen.

— Vi har våra kunskapare! Vår agent Anders Svensson i Hamburg har snappat upp brev som ger fakta vid handen och vår agent i Helsingör, Johan Fegraeus, har fått tag på andra brev med samma innehåll.

— Vad står det i brevet då?

— Att Sverige kommer att bli ett katolskt lydland. Att de uslingar som stöder kejsaren kommer att få höga positioner i det nya, katolska Sverige och att man kommer att få många förläningar när vår älskade konung Gustav Adolf har stupat. Det sändebudet måste oskadliggöras, herr Gabriel!

— Vem är han?

Oxenstierna suckade och för några ögonblick såg han trött ut. Gabriel visste vilken omänsklig arbetsbörda rikskanslern tog på sig och det var naturligt att det visade sig i trötthet. Oxenstierna arbetade för landet, men han hade också åtskilliga egna affärsföretag i gång som inte blev lidande. Han räknades som en mycket förmögen man.

— Det vet ingen. Vi har vårt folk ute, men han slinker oss ur händerna. Han talar svenska som en infödd och är det troligen också. Han kommer nog från en av dom etthundratrettiofem adelsfamiljer som flydde till polska hovet under kung Karls tid. Han reser förklädd, men jag vet inte till vad, för att undgå att bli tagen. Han kan vara en präst, han kan vara en handlande, han kan till och med dra fram på vägarna som tiggare.

Plötsligt slog han till med handflatan och röt:

— Galgen är för lindrigt straff för den fågeln! Vi måste ta honom innan han förgiftar Sverige.

Gabriel vände och vred på sitt tomma vinglas. Han förstod fortfarande inte varför Oxenstierna anförtrodde honom allt detta. Ingenting kunde vara likgiltigare för honom, och det måste rikskanslern veta.

— Herr rikskansler...

— Herr Gabriel. När kan ni resa?

Gabriel blinkade mot honom.

— Resa? Vart då?

— Det måste ni inse? Ni ska gripa det katolska sändebudet och föra honom och hans förrädbrev till slottet!

Det blev en lång tystnad. Gabriel kunde inte tänka klart och glömde sin vaksamhet.

— Men jag är ju själv emot kung Gustaf Adolf!

— Tror ni inte att jag visste det? Det är därför jag ger er det här uppdraget!

Tredje kapitlet

Rikskanslern stödde fingertopparna mot varandra.

— Herr Gabriel, ni är en ännu ung person och ni har nog inte tänkt över hur livet växlar. Jag ska se om jag inte kan förmå er att förstå ert eget bästa. Ni är 27 år, inte sant?

— I dagarna fyller jag 28.

— Just så. Ni föddes omkring en månad efter den beklagliga händelsen i Linköping.

— Då kung Gustaf Adolfs far, hertigen...

— Kung Karl IX! Inga polskfasoner om jag får be!

Oxenstierna lät brysk och Gabriel lät tonen sjunka, men förbittringen färgade snart rösten het igen.

— Då han slaktade fem redliga män den 20 mars.

Bröderna Erik och Gustaf Banér, Erik Sparre, Thure Bielke och Bengt Falk. Han förde dom till slaktbänken som oskäligen djur.

Rikskanslern lät sig inte bekomma, utan drack små klunkar av vinet och smackade uppskattande.

— Och året innan, i november 1599 i Åbo? Då högg han huvudet av Johan Fleming och elva till och lät sätta upp huvudena på spjutspetsar ovanför rådstugan.

— Herr Gabriel, jag är väl medveten om det som skedde. Gabriel kände svett tränga fram i pannan.

— Allt det här gjorde honom till en blodskung. Men alla släkterna har fått tillbaka sina förverkade gods. Alla har fått sitt frälse igen. Alla utom vi Skottingar!

— Det är sant, herr Gabriel, det är sant.

Gabriel brydde sig inte om Oxenstiernas inpass. Orden låg som grums i honom och de måste ut. Han kunde bli